

УДК 002.1:050«Архіви України»]:821.161.2-6.09(092)«185/191»М.Павлик

ЖУРНАЛ «АРХІВИ УКРАЇНИ» (1947–2015) ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ МИХАЙЛА ПАВЛИКА

Чирук Є.Г.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Зазначено, що у журналі «Архіви України» вміщено кілька типів джерел, що висвітлюють інформацію про життя і діяльність М. Павлика. Досліджено власне архівні джерела, опубліковані у журналі, передовсім епістолярій М. Павлика. Особливу увагу звернено на статті, які фіксують літературний доробок діяча та окремі факти із його біографії. Представлено також огляд матеріалів, які розкривають суспільно-політичні взаємини М. Павлика. Зроблено висновок, що журнал «Архіви України» є достатньо інформативним джерелом для вивчення біографії та діяльності М. Павлика, яке не обмежується власне лише поданням інформації, а й відсилає до інших архівних та документальних джерел для детальніших, ґрунтовніших досліджень.

Ключові слова: «Архіви України», архівні джерела, Михайло Павлик.

Постановка проблеми. Основним завданням періодичного видання є надавати найоперативнішу інформацію, проте з погляду хронологічної ретроспективи воно стає свідком певної історичної доби, відтак дає змогу відстежити сучасні йому події та явища, дослідити доробок окремих особистостей тощо. Науково-практичний журнал «Архіви України» (видається із 1947 р.) містить багату джерельну базу і публікує аналітичні, теоретичні, дослідницько-пошукові матеріали з архівознавства, документознавства, археографії, джерелознавства та споріднених дисциплін; висвітлює проблеми теорії і практики архівної справи; друкує критико-бібліографічні матеріали. У поле дослідження журнал «Архіви України» потрапив з огляду на кілька типів джерел, які тут вміщені, що висвітлюють інформацію про життя і діяльність М. Павлика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексних досліджень, які б окреслювали життя та діяльність М. Павлика у висвітленні журналу «Архіви України» за період 1947–2015 рр., на сьогодні не існує. Проте слід зазначити, що значну допомогу для бібліографічного пошуку матеріалів із цієї теми може надати анотований бібліографічний покажчик «Михайло Павлик» [15], який фіксує згадки про М. Павлика на сторінках цього журналу до 1987 року. Певні скерування для пошуку містять і бібліографічні покажчики змісту журналу «Архіви України» [1, 2, 3, 17, 22], більшість із яких, однак, не містить анотацій, що ускладнює процес віднайдення потрібної інформації.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. З огляду на відсутність узагальнюючих наукових розвідок, спроба максимально вичерпно розкрити задекларовану тему робиться вперше.

Мета статті. У пропонованій статті взято за мету дослідити джерелознавчий потенціал публікацій журналу «Архіви України» за 1947–2015 рр. щодо виокремлення інформації про окремі факти із біографії та сфери діяльності М. Павлика.

Виклад основного матеріалу. Із типового різноманіття джерел, які вміщені на сторінках журналу «Архіви України», що стосуються життя та діяльності М. Павлика, вирізняються публікації конкретно архівних джерел, передовсім його епістолярію. Так, у 1967 р. опубліковані «Два листи М. Павлика до Ф. М. Степняк-Кравчинської» [7],

які зберігаються у Російському державному архіві літератури і мистецтва в Москві. Автор публікації, С. Злупко, зазначив, що особливо велика заслуга М. Павлика в тому, що він упродовж багатьох років старанно й наполегливо збирав, опрацьовував і видавав епістолярій видатного вченого і громадсько-політичного діяча М. Драгоманова. Використавши архів вченого, матеріали, які були в інших осіб, а також власні фонди, М. Павлик опублікував значну кількість «листів галичан і наддніпрянців, які були в тісних ідейних контактах між собою» [7, с. 53]. Присвятивши останні роки життя популяризації творчості М. Драгоманова, М. Павлик активно листувався із знайомими М. Драгоманова з метою «найповнішого відтворення історичного значення його діяльності для визвольного руху» [7, с. 53]. Власне тому у 1905–1906 рр. він звернувся листами до Ф. Степняк-Кравчинської, дружини відомого революційного народника С. Степняк-Кравчинського, яка проживала тоді в Англії, із проханням переслати для друку наявні у неї листи М. Драгоманова до її покійного чоловіка [7, с. 53]. У першому листі від 24 листопада 1905 р. М. Павлик обіцяв зробити із них копію і до місяця часу відіслати назад, плануючи їх опублікувати у якомусь журналі (з огляду на брак грошей на публікацію окремим виданням) із потрібними пропусками заради цензури та надіслати їй відбитки та половину гонорару (інша половина була призначена для Л. Драгоманової) [7, с. 54]. У другому листі 23 березня 1906 р. М. Павлик пропонував їй надіслати усі папери чоловіка, щоб він міг їх упорядкувати, укласти покажчик, або ж і видати усе листування [7, с. 54], і навіть запропонував з метою безпеки зберігати у нього архів С. Степняк-Кравчинського до своєї смерті [7, с. 55].

«Архіви України» розкривають також літературний доробок М. Павлика. Зокрема у публікації С. Попеля «Особисті фонди діячів літератури і мистецтва України» [19] за 1968 р. згадано, що серед матеріалів літературно-мистецького профілю «цінним надбанням Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України є 8 зошитів ранніх поезій (1872–1873) М. Павлика [19, с. 91]. Пізніша (за 1975 р.) стаття «Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР» В. Коби [12] інформує й про назви окремих поезій: «Добрі діти», «Туга», «Розлука», «Думи мої, мої діти», «Звук моєї ліри» та ін. [12, с. 59].

Особливе зацікавлення викликає стаття М. Варварцева «Джерела з історії України в італійських архівах» [4] за 1982 р., де згадано про те, що у рукописних фондах Центральної національної бібліотеки Флоренції виявлене листування між італійським вченим, професором Римського університету графом Анджело де Губернатісом та українськими виданнями «Громадський друг» і «Народ», яке висвітлює, зокрема, участь М. Павлика у пропагуванні творчості діячів української літератури у виданнях італійського біографічного словника письменників [4, с. 60].

Окрему групу серед статей журналу «Архіви України» складають матеріали, які розкривають стосунки М. Павлика з іншими діячами, зокрема М. Драгомановим, І. Трушем, І. Франком, С. Подолинським, В. Бонч-Бруєвичем. Так у публікації А. Катренка «Викривач царського самодержавства (До 125-річчя від дня народження М.П. Драгоманова)» (1966) [10] вказано на факт видання у Женеві під редакцією М. Драгоманова, С. Подолинського і М. Павлика двох номерів журналу «Громада» [10, с. 66]. У статті В. Шандри «Документи ЦДІА УРСР у м. Києві про М.П. Драгоманова» [24] за 1991 р. зазначено, що у цензурних фондах цього архіву зосереджена значна кількість документів, пов'язаних із цензурою не лише творів М. Драгоманова, а й виданого М. Павликом листування вченого та праць про нього [24, с. 12].

«Архіви України» подають відомості також про листування М. Павлика із зятем М. Драгоманова – українським художником І. Трушем. Так публікація О. Купчинського «Документи львівських архівів про Івана Труша» (1969 р.) [13] інформує про те, що І. Труш в одному із листів до М. Павлика, які нині зберігаються у ЦДІА, просить його подати свою кандидатуру на посла по Бродівському округу, бо «в Бродах жодного доброго кандидата на посла нема, що і самі селяни почасти знають» [13, с. 78]. В іншому листі, перебуваючи у Відні 1893 р., І. Труш висловлює прохання до М. Павлика далі надсилати журнал «Народ». У наступному листі за 1890-ті роки митець, зокрема, цікавився станом справ періодичних видань «Народ», «Хлібороб», «Громадський голос» [13, с. 78]. У цьому архіві, як зазначає О. Купчинський, зберігаються ще два листи І. Труша до М. Павлика, один відісланий із Бродів, інший – із Кракова [13, с. 79].

Багато виявлено згадок про М. Павлика у документах про І. Франка. Так у 1967 р. в «Архівах України» була опублікована рецензія С. Злупка «Документи про Івана Франка» на збірник «Іван Франко. Документи і матеріали (1956–1965)» (Київ, 1966) [8], у якому подано інформацію про те, що у січні 1877 р. І. Франко був на допиті в карному суді з приводу обвинувачення М. Павлика в соціалізмі. Тут же ж вміщено заяву І. Франка, що М. Павлик «завжди був гарячим прихильником простого народу і у кожній розмові захищав його» [8, с. 78]. Цікавою у цьому контексті буде й наведена оцінка самого М. Павлика діяльності І. Франка на святкуванні у Львові у 1898 р. ювілею 25-ліття літературної діяльності останнього. За словами М. Павлика, І. Франко «зробив багато більше, ніж усі ми на купу» [8, с. 80]. В іншій рецензії В. Полека «Книга про політичні процеси Івана Франка та його товаришів» (1969)

[18] на книгу В. Калиновича «Політичні процеси Івана Франка та його товаришів» (Львів, 1967) дотично згадано про роль політичної діяльності М. Павлика та судовий процес над ним у 1892 р. [18, с. 90].

Журнал «Архіви України» інформує також про важливі документи, які зберігаються у Державному архіві Львівської області. Зокрема публікація Н. Гусевої «Вшанування пам'яті І.Я. Франка» [5] за 1977 р. містить інформацію про ювілейну наукову конференцію, присвячену 120-річчю від дня народження І. Франка, яка відбулась 14 серпня 1976 р. у Львівському обласному держархіві [5, с. 93]. У рамках цієї конференції в архіві було організовано також виставку документів та творів І. Франка, зокрема вирок крайового суду у Львові за січень 1878 р. у справі обвинувачення І. Франка та М. Павлика у приналежності до таємного соціалістичного товариства, а також журналу «Народ» за 1890 р. під їхньою спільною редакцією [5, с. 94]. Стаття Р. Плоткіної «Документи Держархіву Львівської області про І. Я. Франка (До 125-річчя з дня народження)» (1981) [16] також містить згадки про судову справу над І. Франком та М. Павликом у 1877–1878 рр., про заснування ними радикальної партії у 1889 р. [16, с. 32] та їхній арешт у цьому ж році [16, с. 33].

Ще один факт із біографії М. Павлика розкриває публікація Ю. Качія «Іван Франко на Закарпатті» (1967 р.) [11]. Тут згадано про те, що у червні 1895 р. І. Франко разом із М. Павликом виїхали до Угорщини, через яку вони хотіли дістатися до столиці Болгарії Софії для участі у похороні М. Драгоманова. Проте їх затримали угорські прикордонні власті і вони були змушені повернутися додому [11, с. 36]. Інформацію про запрошення, надіслані М. Павлику та від його імені, документи за його підписом (статути, відозви, телеграми) тощо можна дізнатись із публікації О. Дея та М. Мороза «Автографи Івана Франка у львівських архівах і бібліотеках» (1966) [6]. Особливої ваги мають вміщені у ній вказівки на окремі зауваження І. Франка до «Спису творів Івана Франка за перше 25-літє его літературної діяльності, 1874–1898» (Львів, 1898) [23], укладеного М. Павликом, верстки якого зберігаються у ЦДІА України у м. Львові [6, с. 86]. Згадку про цю першу бібліографію І. Франка вміщує й публікація О. Купчинського «Іван Франко в документальних джерелах ЦДІА УРСР у м. Львові» (1972) [14, с. 79]. У цій публікації також подано інформацію про політичні процеси над І. Франком та М. Павликом, зокрема арешт М. Павлика у 1877 р. [14, с. 74], конфіскацію першого і другого номерів журналу «Громадський голос» (квітень–травень 1878 р.) через те, що в них були опубліковані заборонені цензурою твори, серед яких повість М. Павлика «Ребенщуківа Тетяна» [14, с. 77–78].

Окремі відомості про М. Павлика можна дістати із публікацій журналу про відомого громадського і політичного діяча С. Подолинського. Так у рубриці «Нотатки про книги» у 1966 р. за підписом криптонімом С. З. [9] (імовірно, С. Злупко) вміщено рецензію на книгу А. Пашука «Соціологічні та суспільно-політичні погляди С.А. Подолинського», у якій наводяться факти особистих зв'язків С. Подолинського з «галицькими україн-

цями», говориться про його вплив на І. Франка та М. Павлика [9, с. 88]. В іншій публікації М. Рудька «Нові джерела для характеристики суспільно-політичних поглядів С. А. Подолинського» [20] за 1970 р. вміщена згадка про «Програму» радикальної партії, датовану 1 вересня 1880 р. і підписану С. Подолинським, М. Драгомановим та М. Павликом [20, с. 56], а також наведені аргументовані докази того, що передмова М. Павлика до праці «Ремесла й фабрики на Україні» С. Подолинського є переробкою, а не перекладом книги останнього для польських робітників, що проживали в Україні [20, с. 57].

Журнал вміщує інформацію і про взаємини М. Павлика з видатним ученим В. Бончем-Бруевичем. Так В. Сарбей у статті «Листи і спогади В. Д. Бонч-Бруевича про І. Я. Франка» (1977) [21] досліджує епістолярій, який зберігається у відді-

лі рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Зокрема в одному із листів В. Бонч-Бруевич згадує, що надсилав М. Павлику п'єсу «На дні» М. Горького [21, с. 54].

Висновки і пропозиції. Таким чином, у процесі дослідження у журналі «Архіви України» за 1947–2015 рр. вдалося віднайти 17 публікацій, які надають відомості про життя й окремі аспекти діяльності М. Павлика. На жаль, кількість публікацій була нерівномірною у різні десятиліття: у 1960-х роках їх було 9, 1970-ті – 5, 1980-ті – 2, 1990-ті – 1. Виявлена база є аргументом твердження, що журнал «Архіви України» є достатньо інформативним джерелом для вивчення біографії та діяльності М. Павлика, яке не обмежується власне лише поданням інформації, а й відсилає до інших архівних та документальних джерел для детальніших, ґрунтовніших досліджень.

Список літератури:

1. Анотований покажчик публікацій журналу «Архіви України» за 1988-1995 рр. / Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України, УНДІАСД; укл. Н. П. Павловська; відп. ред. І. Б. Матяш. – Київ: УНДІАСД, 1997. – 152 с.
2. Бібліографічний покажчик змісту журналу «Архіви України» (2008–2012 рр.) / укл.: М. В. Ковтун // Архіви України. – 2013. – № 2. – С. 195–245.
3. Бібліографічний покажчик змісту «Архіви України» за 1947-1970 роки / укл.: Аскольд Антонович Батюк, Марія Іванівна Бутич; Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. – Київ: [б. в.], 1999. – 209 с.
4. Варварцев М. М. Джерела з історії України в італійських архівах / М. М. Варварцев // Архіви України. – 1982. – № 5. – С. 56–62.
5. Гусева Н. П. Вшанування пам'яті І. Я. Франка / Н. П. Гусева // Архіви України. – 1977. – № 1. – С. 93–94.
6. Дей О. Автографи Івана Франка у львівських архівах і бібліотеках / О. Дей, М. Мороз // Архіви України. – 1966. – № 3. – С. 84–90.
7. Злупко С. Два листи М. Павлика до Ф. М. Степняк-Кравчинської / С. Злупко // Архіви України. – 1967. – № 2. – С. 53–55.
8. Злупко С. Документи про Івана Франка / С. Злупко // Архіви України. – 1967. – № 3. – С. 78–81. – Рец. на кн.: Іван Франко. Документи і матеріали (1956–1965). – Київ: Наук. думка, 1966. – 542 с.
9. [Злупко С.]. Нотатки про книги / С. З. // Архіви України. – 1966. – № 4. – С. 88–90. – Рец. на кн.: Соціологічні та суспільно-політичні погляди С. А. Подолинського / А. І. Пашук. – Львів: Вид-во Львів. держ. ун-ту, 1965. – 218 с.
10. Катренко А. Викривач царського самодержавства (До 125-річчя від дня народження М. П. Драгоманова) / А. Катренко // Архіви України. – 1966. – № 4. – С. 64–72.
11. Качій Ю. Іван Франко на Закарпатті / Ю. Качій // Архіви України. – 1967. – № 1. – С. 34–38.
12. Коба В. П. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР / В. П. Коба // Архіви України. – 1975. – № 4. – С. 57–62.
13. Купчинський О. Документи львівських архівів про Івана Труша / О. Купчинський // Архіви України. – 1969. – № 4. – С. 78–81.
14. Купчинський О. Іван Франко в документальних джерелах ЦДІА УРСР у м. Львові / О. Купчинський // Архіви України. – 1972. – № 5. – С. 73–82.
15. Михайло Павлик: бібліогр. покажч. / АН УРСР, ЛНБ ім. В. Стефаніка; [укл.: В. Т. Полек, П. Г. Баб'як]. – Львів: ЛНБ ім. В. Стефаніка, 1986. – 208 с.
16. Плоткіна Р. Б. Документи Держархіву Львівської області про І. Я. Франка (До 125-річчя з дня народження) / Р. Б. Плоткіна // Архіви України. – 1981. – № 4. – С. 32–35.
17. Покажчик матеріалів, видрукуваних у журналі «Архіви України» в 1996–2002 рр. // Архіви України. – 2002. – № 4–6. – С. 257–259.
18. Полек В. Книга про політичні процеси Івана Франка та його товаришів / В. Полек // Архіви України. – 1969. – № 4. – С. 89–90. – Рец. на кн.: Політичні процеси Івана Франка та його товаришів / В. І. Калинович. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1967. – 155 с.
19. Попель С. Особисті фонди діячів літератури і мистецтва України / С. Попель // Архіви України. – 1968. – № 4. – С. 91–92.
20. Рудько М. Нові джерела для характеристики суспільно-політичних поглядів С. А. Подолинського / М. Рудько // Архіви України. – 1970. – № 4. – С. 53–59.
21. Сарбей В. Г. Листи і спогади В. Д. Бонч-Бруевича про І. Я. Франка / В. Г. Сарбей // Архіви України. – 1977. – № 3. – С. 52–56.
22. Систематичний покажчик публікацій журналу «Архіви України» за 1971-1987 рр. / укл.: Л. М. Васько, Л. П. Колодій, Н. М. Лебідь, В. Ю. Пруднікова; Головне архівне управління при Раді Міністрів Української РСР. – Київ: [б. в.], 1988. – 195 с.
23. Список творів Івана Франка за перше 25-літє его літературної діяльності, 1874–1898 / зладив М. Павлик. – Львів: Видане ювілейного комітета. З друк. Наук. т-ва імені Шевченка під зарядом К. Бернарського, 1898. – 127 с.
24. Шандра В. С. Документи ЦДІА УРСР у м. Києві про М. П. Драгоманова / В. С. Шандра // Архіви України. – 1991. – № 4. – С. 9–20.

Чирук Е.Г.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ЖУРНАЛ «АРХИВЫ УКРАИНЫ» (1947–2015) КАК ИСТОЧНИК ИНФОРМАЦИИ О ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МИХАИЛА ПАВЛЫКА

Аннотация

Отмечено, что в журнале «Архивы Украины» имеется несколько типов источников, которые отображают информацию о жизни и деятельности М. Павлыка. Исследовано собственно архивные источники, опубликованные в журнале, прежде всего эпистолярный М. Павлыка. Особое внимание обращено на статьи, которые фиксируют литературные наработки деятеля и отдельные факты из его биографии. Представлен также обзор материалов, которые раскрывают общественно-политические отношения М. Павлыка. Сделан вывод, что журнал «Архивы Украины» есть достаточно информативным источником для изучения биографии и деятельности М. Павлыка, которое не ограничивается собственно лишь представлением информации, но и отсылает к другим архивным и документальным источникам для более детальных, более основательных исследований.

Ключевые слова: «Архивы Украины», архивные источники, Михаил Павлык.

Chyruk Y.G.

Ivan Franko National University of L'viv

JOURNAL «ARCHIVES OF UKRAINE» (1947-2015) AS A SOURCE OF THE INFORMATION ABOUT LIFE AND ACTIVITY OF MYKHAILO PAVLYK

Summary

It is marked that the journal «Archives of Ukraine» contains a few types of sources that cover information about life and activity of M. Pavlyk. It is investigated the archived sources published in a journal, foremost epistolary of M. Pavlyk. The special attention is turned on the articles that fix literary work of figure and separate facts from his biography. The review of materials that expose the social and political relations of M. Pavlyk is also presented. It is made a conclusion, that the journal «Archives of Ukraine» is enough informing source for the study of biography and activity of M. Pavlyk, which is not limited only with a presentation of information, but also sends to other archived and documentary sources for more detailed, sound researches.

Keywords: «Archives of Ukraine», archive sources, Mykhailo Pavlyk.